

Tot drie keer toe heb ik een variant van onderstaand verhaal in de NRC proberen te krijgen, de krant waar ik al 42 jaar op geabonneerd ben. Helaas is dat steeds niet gelukt, maar dat is dan ook tevens de bevestiging van het probleem. Graag zoveel mogelijk delen.

Even een stapje terug in de stikstofkwestie

Het stikstofdossier is een strijd geworden tussen twee werelden, die vooral langs elkaar heen bewegen. Om hier uit te komen is het belangrijk afstand te nemen en dit onderwerp van verschillende kanten te belichten. In deze bijdrage wil ik graag de voorgeschiedenis en een aantal tot toe onderbelichte zaken voor het voetlicht brengen.

In het stikstofdossier draait het om behoud van de biodiversiteit. Er is nog veel discussie over de Nederlandse invulling in wetgeving, het aangekondigd beleid en de zware consequenties. Dit heeft voorlopig een verlamdend effect op onze samenleving en vandaar de titel van dit verhaal.

Rond 1900 was Nederland nog een overwegend agrarisch land en telde het 5 miljoen inwoners. Een groot deel van het inkomen werd besteed aan voedsel. In de 122 jaar daarna is het inwoneraantal bijna verviervoudigd en is de levensstandaard onvoorstelbaar toegenomen.

Onder invloed van deze explosieve groei is ook de landbouw sterk veranderd. Het aantal bedrijven is gedecimeerd. Schaalvergroting, intensivering en specialisatie was de teneur, maar dat is niet uniek voor de landbouw. In de laatste 40 jaar is globalisering de trend en dat gaf veel extra welvaart. Zo besteden de meesten van ons nu nog maar een fractie van het inkomen aan voeding en kunnen we met de rest veel andere dingen doen.

Het frame dat Nederland onnodig de tweede agrarische exporteur van de wereld wil zijn moet ook genuanceerd worden. Het echte schaarse goed in deze wereld is landbouwgrond en in toenemende mate water. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) laat zien dat om Nederland nu te voeden er tweemaal zoveel landbouwgrond wordt gebruikt als in ons land beschikbaar is. We zijn dus netto gebruiker van landbouwgrond en niet leverancier. Het is logisch dat Nederland zich heeft toegelegd op producten die hier goed passen. Citrusvruchten om maar wat te noemen, moeten we aan anderen overlaten.

Zelfs als Nederland in één klap veganistisch zou worden hebben we niet genoeg landbouwgrond. Bovendien is een belangrijk deel van onze landbouwgrond alleen geschikt om gras te laten groeien waarmee een mens niets kan. Herkauwers eten dit gras wel samen met reststromen uit de voedselbereiding om er melk en vlees van te maken. Een duurzame voedselvoorziening op de lange termijn heeft dierhouderij nodig om kringlopen zo veel mogelijk te sluiten en mest te leveren voor plantaardige teelten. Bij gebrek aan mest heeft puur veganistische landbouw kunstmest nodig of veel meer landbouwgrond.

De bevolkingsgroei en globalisering van de laatste eeuw eisten natuurlijk hun tol. Zo zijn we al een paar keer tegen problemen aangelopen die vervolgens succesvol zijn aangepakt. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van DDT als totaal ongeschikt gewasbeschermingsmiddel, de boterberg door een te lang doorgezet subsidiesysteem, zeer vervuilde rivieren door het vrij lozen, afbraak van de ozonlaag door verkeerde drijfgassen in spuitbussen en de zure regen door zwavel in brandstoffen. Nu staat de biodiversiteit in het brandpunt en dat is niet verwonderlijk omdat zoveel meer mensen op hetzelfde grondgebied moesten worden gehuisvest met meer ruimte en luxe en een landbouw die onder druk van de globalisering op minder grond moest intensiveren. Er is een vrij algemene acceptatie dat

stikstofemissie uit alle bronnen gereduceerd moet worden waaronder ook die uit de landbouw en dit alles ten behoeve van variatie in de natuur.

De grote vraag is: moeten we hiervoor bedrijven en landbouwgrond uit de voedselproductie nemen door uitkopen? Het gedwongen sterk extensief maken van onze landbouwgrond komt op hetzelfde neer. Er is al een wereldvoedseltekort met daarbij nog de recent toegenomen zorgen over oorlog en droogte. De productie zal elders moeten worden overgenomen of de prijzen zullen verder stijgen. Bij dat laatste zullen zwakkeren hier en elders in het gedrang komen. Productie elders betekent dat daar natuur in landbouwgrond moet worden omgezet of productie moet worden geïntensiveerd. Dat zal voorlopig minder efficiënt en minder veilig verlopen, met meer vervuiling en meer watertekort gepaard gaan en aanzienlijk meer landbouwgrond vragen. We exporteren dan ons probleem en vernietigen een aanzienlijke hoeveelheid kapitaal per hoofd van de bevolking. We worden dan nog meer netto gebruiker van landbouwgrond. Dit zou geen enkele weldenkende politieke partij moeten willen. Dat is nog los van de spanning die nu al oploopt in onze samenleving onder de dreiging van gedwongen uitkoop van boeren. Een van de diepst ervaren emoties is die van je eigen land en dat van je voorouders verdreven te worden. Zeker als je het gevoel hebt dat de reden daarvoor niet in proportie is.

Ook nu weer moet het probleem gewoon aangepakt worden. Dat is transitie en niet revolutie. Geen dictaten maar gewoon polderen met ook hier en daar het inleveren van een stukje van onze luxe levensstijl. In het geval van stikstof is dat per bron werken aan reductie met innovatie en financiële stimulering.

Europa en ook Nederland wil een verdere transitie naar kringlooplandbouw en minder intensieve voedselproductie, maar ook hier zullen de ambities getemperd worden door de harde werkelijkheid van wereldvoedselbehoefte en de dreiging van hard oplopende prijzen. In het PBL rapport 'De Nederlandse voetafdruk op de wereld: hoe groot en hoe diep' is de conclusie dat zo schoon mogelijke intensieve landbouw voorlopig de beste weg vooruit is uit de huidige problematiek. De transitie naar minder intensieve landbouw is iets voor de langere termijn met aanpassing van ons consumptiepatroon door het beprijzen van minder gewenste consumptie. Hiervoor moet onze markt dan afgeschermd worden, maar dat wordt nog een worsteling voor Europa dat wereldvrijhandel tot zeer recent heeft gestimuleerd in verdragen.

Dit is het eerlijke verhaal dat verteld moet worden. Het is weer gaan samenleven en stoppen met het elkaar toeroepen van versimpelde beschuldigingen. De regering zit radeloos vast in haar coalitieplan, het land zit reddeloos vast in een juridische fuik en het volk gaat een jarenlange uitzichtloze strijd over grond tegemoet.

Politici, ga terug naar het goede Nederlandse polderen. Al duurt het iets langer, de natuur zal terugveren en met goede argumenten zal Europa het goedvinden. Dan kunnen we als samenleving weer verder met de andere uitdagingen die nog op ons liggen te wachten.

Joop Olieman, Bleiswijk